

Előszó

A 2004-ben elfogadott Nemzeti Foglalkoztatási Akcióterv egyik kiemelt célkitűzése a nemzetközi összehasonlításban is alacsony magyarországi gazdasági aktivitási és foglalkoztatási szint növelése. Ezzel kapcsolatban az akcióterv számos konkrét szakpolitikai intézkedést helyezett kilátásba. Kötetünk az akciótervben szereplő foglalkoztatottságnövelő intézkedések megvalósulásával, illetve megvalósíthatóságának feltételeivel foglalkozó kutatás eredményeiről számol be. Az Európai Bizottság pályázatán elnyert támogatás tette lehetővé az MTA Közgazdaságtudományi Intézet által létrehozott kutatócsoport tevékenységét, amit a Szociális és Munkaügyi Minisztérium is támogatott.

Kutatásunknak nem volt célja az akciótervben foglalt konkrét intézkedések megvalósulásának tételes értékelése. Ehelyett négy olyan munkaerő-piaci intézményt vizsgáltunk meg, amelyek befolyásolják a munkaerő-piaci áramlásokat, és ezeken keresztül a foglalkoztatottság, illetve a gazdasági aktivitás szintjét. A kötet legfontosabb eredményeinket foglalja össze a négy vizsgált témakörben, valamint közli szakpolitikai ajánlásainkat is.

Az első rész a közép- és felsőfokú szakképzés és a munkaerő-piaci igények illeszkedésével foglalkozik. Áttekinti, hogy a képzési kínálat követte-e a középfokú szakképzésből, illetve a felsőfokú képzésből kikerülő munkaerő-piaci sikerességének alakulását, rendelkezésre állnak-e a szükséges információk – és az ezt alátámasztó adatgyűjtések – ahhoz, hogy a képzési szerkezetet a munkaerő-piac igényeihez lehessen alakítani, és mennyire tekinthetők hatékonyak az alkalmazott férőhely-allokációs módszerek.

A második rész a gyermekgondozási támogatások munkaerő-piaci hatásait vizsgálja. A kisgyermekes anyák foglalkoztatási rátája Magyarországon nemzetközi összehasonlításban rendkívül alacsony, és az elmúlt 15 évben mind abszolút szintjében, mind a gyermektelen nőkhöz viszonyítva jelentősen csökkent. Bemutatjuk, hogy a készpénzes támogatások összegének, jogosultsági és igénybevételi feltételeinek igen jelentős változtatásai sem hatottak érzékelhető mértékben az anyák munkavállalására, ami szorosan összefügg a családtámogatási rendszer sajátosságaival. Számba vesszük azokat a termékenységi, gyermekjóléti, munkapiaci és költségvetési szempontokat, amelyeket célszerű figyelembe venni a támogatási rendszerről folyó vitákban.

A harmadik részben a munkanélküliek szociális segélyezésének 2000-es évekbeli működését – elsősorban a segély célzottságát – vesszük szemügyre. E – jövedelemhathárhoz kötött – munkanélküli-támogatás szerepe a kilencvenes évek első felében gyorsan növekedett, és az évtized közepe óta napjainkig már nagyjából ugyanannyi munkanélküli részesül ilyen ellátásban, mint munkanélküli-járadékban. Foglalkozunk a segély jövedelmi célzottságával, megvizsgálva, hogy a segély milyen arányban jut a jövedelmi feltételeknek eleget

tevő munkanélkülieknek, illetve a jövedelmi kritériumoknak eleget tevő munkanélküliek milyen arányban részesülnek a segélyben. Bemutatjuk, hogy az önkormányzatok milyen módokon ellenőrzik a segélyben részesülők elhelyezkedési készségét, és a közmunkaprogramoknak milyen szerepük van az indokoltság vizsgálatában.

Végül, az utolsó részben a nyugdíjazás, ezen belül elsősorban a korai nyugdíjazás munkaerő-piaci hatásait mérjük fel. Magyarországon a nyugdíjba vonulás átlagos életkora más fejlett országokhoz képest alacsony, ami részben az alacsonyan megszabott korhatárnak, részben a korhatár előtti nyugdíjba vonulás gyakoriságának tulajdonítható. Áttekintjük a korai nyugdíjazás elterjedtségét és ennek változását az utóbbi néhány évben, vázoljuk a megfigyelhető lassú javulás mögött meghúzódó demográfiai és munkaerő-piaci okokat, illetve a szabályozás változásához kapcsolható magyarázatokat. Kitérünk arra a problémára is, hogy az idősebb népesség növekvő aktivitása hozzájárulhatott-e a fiatalabb korcsoportok munkanélküliségének növekedéséhez.

A kötetben közölt összefoglalók részletes kutatási beszámolókra (háttér tanulmányokra) támaszkodnak. Minden témakör összefoglalója után felsoroljuk a kapcsolódó háttér tanulmányokat. Ezeket az érdeklődő olvasó megtalálja az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének könyvtárában.

Nagy Gyula